

งานวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณนา: สะท้อนประสบการณ์เรียนรู้จากครูของฉัน Autoethnography: Self-reflection on Learning Experiences from My Teacher

นริสรา ญานะ¹

Narisara Yana¹

(วันรับบทความ 21 เมษายน 2565, วันแก้ไขบทความ 19 พฤษภาคม 2565, วันตอบรับบทความ 1 มิถุนายน 2565)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสะท้อนประสบการณ์เรียนรู้เกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณนา (Autoethnography) จากครูของฉัน ผู้มีความเชี่ยวชาญในระเบียบวิธีวิจัย และมีบทบาทสำคัญที่ทำให้ผู้เขียนเปิดใจเรียนรู้สิ่งใหม่ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงจากภายในของตนเอง ผลการศึกษา พบว่า งานวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณนา ไม่ได้เป็นเพียงระเบียบวิธีวิจัยเท่านั้น แต่ยังเป็นกระบวนการวิจัย และการเขียนเพื่อนำเสนอผลงานวิจัย ที่เน้นองค์ประกอบทางการวิจัย 3 ด้าน ได้แก่ Auto (ตัวตน) Ethno (การเชื่อมโยงทางวัฒนธรรม) และ Graphy (กระบวนการวิจัย) ซึ่งช่วยแสดงให้เห็นการหลอมซ้อนของชั้นมโนสำนึก เมื่อบุคคลมีอารมณ์ ความรู้สึก และการกระทำที่ขัดแย้งกัน อันมีสาเหตุมาจากอิทธิพลของความขัดแย้งในชั้นมโนสำนึก 3 ระดับ คือ มโนสำนึกสั่งสม (Pre-consciousness) มโนสำนึกสามัญ (Common consciousness) และจิตใต้สำนึก (Unconsciousness) ลักษณะเด่นของกระบวนการวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณนา จึงอยู่ที่ความสามารถที่จะเข้าถึงการให้ความหมายแบบคนใน ซึ่งการได้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของสังคมโลกที่เรากำลังศึกษา จะช่วยให้ผู้วิจัยเข้าถึงข้อมูลบางอย่างได้ดียิ่งขึ้น โดยหัวใจสำคัญของการทำงานวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณนา คือ การเลือกและเขียนเรื่องเล่า รวมทั้งการตรวจสอบคุณภาพของงานวิจัย โดยพิจารณาว่า ข้อมูลที่ได้ครอบคลุมหัวข้อเรื่องที่ต้องการวิจัยและตอบสนองวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ได้อย่างชัดเจน ข้อมูลที่ได้มีน้ำหนักมากพอที่จะช่วยสื่อสารให้ผู้อ่านที่มีประสบการณ์ร่วม รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของเรื่องที่เขียนได้ และมีน้ำหนักพอที่จะดึงดูดความสนใจของผู้ที่ไม่มีประสบการณ์ร่วม ให้เกิดความสนใจในเนื้อหาของเรื่องได้ ซึ่งการตรวจสอบสามารถทำได้โดยการพูดคุย และค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี หรืองานเขียนของคนอื่น มาศึกษาเพิ่มเติม ซึ่งจะส่งผลให้ข้อมูลที่ได้ มีความชัดเจน น่าเชื่อถือ และสื่อสารกับผู้อ่านได้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

คำสำคัญ: งานวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณนา, การสะท้อนตนเอง, ประสบการณ์เรียนรู้

¹ อาจารย์ สังกัดคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, Narisara_yana@hotmail.com

¹ Lecturer, Faculty of Education Chiang Mai Rajabhat University,

Abstract

This article aims to reflect the learning experience on the topic of Autoethnography from my teacher who specializes in the research methodology and has an important role in keeping me open to learning new things which transform my inner self. The results of the study found that Autoethnography is not only a methodology but also a research process and a research report writing and presentation which emphasis on three main research elements: Auto (the self), Ethno (the cultural link), Graphy (the research process). It helped displaying the multi and overlapping layers of consciousness when a person has conflict emotions, feelings, and actions. These conflicts are caused by three layers of consciousness which are pre-consciousness, common consciousness, and unconsciousness. The distinctive feature of Autoethnography is the ability to access meanings as an insider. Being able to become a part of the social world that we study allow researchers to access certain information much better. The hearts of Autoethnography are choosing the topic, writing a story, and inspecting the quality of the research. The existing information from the research should be considered whether it has already well covered the research topic, it clearly responded to every item in the research objectives and it is strong and convincing enough for readers with no prior experience about the topic to feel interested in. The verification process can be done by discussing and examining stories, concepts, theories, and works of others. These processes are essential to clearly and reliably deliver the information and to successfully communicate the main objectives to the readers.

Keywords: Autoethnography, Self-reflection, Learning experiences

บทนำ

ในวันที่ผู้เขียนได้รู้จักกับ Autoethnography หรืองานวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณาเป็นครั้งแรก จากการบรรยายในชั้นเรียนวิชา Qualitative Research for Development Education ของสาขาการศึกษา วิชาเอกการศึกษาเพื่อการพัฒนา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำได้ว่าตัวเองมีความรู้สึกแปลกใจที่ได้เห็น ครูผู้สอน ทศพร สาริยันต์ (2558) ซึ่งเป็นผู้บรรยาย กางร่มที่มีบัตรคำภาษาอังกฤษาก ๆ ที่เราไม่เคยรู้จักมาก่อน ผูกแขวนระโยงระยางติดอยู่ได้ร่ม พร้อมอธิบายว่า “Autoethnography เปรียบเสมือน ร่มคำ ที่ครอบคลุมระเบียบวิธีและกระบวนการวิจัย ที่มีคำเรียกชื่อแตกต่างกันตามบัตรคำเหล่านี้ ได้ร่มระเบียบวิธีนี้จะมีองค์ประกอบ 3 ส่วนเหมือน ๆ กัน คือ Auto Ethno และ Graphy แตกต่างกันตรงที่การให้น้ำหนักหรือความสำคัญขององค์ประกอบใดใน 3 ส่วนนี้ ให้เป็นองค์ประกอบหลักของงานวิจัย”

ผู้เขียนรู้สึกตื่นตาตื่นใจกับวิธีการในการถ่ายทอดเนื้อหาด้านวิชาการของอาจารย์อย่างมาก เพราะงานวิจัยทางการศึกษาส่วนใหญ่ที่เคยเห็นมาในอดีต มักมีลักษณะเป็นทางการมาก ทำให้อ่านแล้วทำความเข้าใจได้ยาก เพราะผู้อ่านไม่ได้รู้สึกมีส่วนร่วมกับการเนื้อหาในงานวิจัย เป็นเพียงการมองปรากฏการณ์จากภายนอกเข้าไปเท่านั้น ผู้เขียนจึงเกิดความรู้สึกว่าระเบียบวิธีวิจัยนี้น่าสนใจ เป็นเรื่องใหม่ที่ไม่เคยรู้มาก่อน และอยากลองนำไปใช้สำหรับการทำงานวิจัยของตัวเอง ทั้งที่ตอนนั้นก็ยังไม่เข้าใจอย่างลึกซึ้งว่า งานวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณา คือระเบียบวิธีวิจัยแบบไหนกันแน่ คิดเพียงแต่ว่าการเอาประสบการณ์ชีวิตของตัวเองมาเขียนเล่าเป็นงานวิจัยคงสนุกและท้าทายกว่าการเขียนงานวิจัยเชิงปริมาณจากข้อมูลตัวเลขที่นิยมทำกันทั่วไป ผู้เขียนจึงได้นำเอกสารประกอบการสอน กลับมาอ่านต่อที่บ้าน จากการอ่านเอกสารสามารถสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ได้ว่า งานวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณา ไม่ใช่การเขียนงานวิจัยที่เพียงแค่เขียนเล่าเรื่องแบบไร้จุดหมายหรือเขียนเล่าเรื่องที่มาจากมุมมองส่วนตัวของเราเพียงคนเดียว หากแต่เป็นการเขียนที่เกิดจากการได้พินิจพิเคราะห์ และคิดสะท้อนเชิงวิพากษ์ถึงที่มาที่ไปของการกระทำหรือประสบการณ์ชีวิตที่เกิดขึ้น รวมถึงผลกระทบของประสบการณ์นั้นที่มีต่อตนเอง คนรอบข้าง และสังคมโดยรวมด้วย การทบทวนเอกสารนี้ช่วยให้ผู้เขียนเข้าใจชัดเจนมากขึ้นว่า งานวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณาเป็นทั้งระเบียบวิธี กระบวนการวิจัย รวมทั้งรูปแบบของการเขียนเพื่อนำเสนอผลงานวิจัย ที่แสดงให้เห็นถึงการเลื่อมซ้อนของชั้นมโนสำนึก (Consciousness) ซึ่งหมายรวมถึง ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี และอารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงอดีตหรือตัวตนของปัจเจกบุคคล (Individual self) กับวัฒนธรรมในสังคมรอบตัวเรา

ด้วยความตื่นเต้นที่ได้พบกับระเบียบวิธีการวิจัยแบบใหม่ และความประทับใจในตัวผู้สอน ผู้เขียนจึงตัดสินใจเลือกศึกษางานวิจัยของ ทศพร สาริยันต์ (2558) เป็นหลัก เนื่องจากเป็นงานที่พูดถึงวิธีการศึกษาแบบอัตชาติพันธุ์วรรณาได้อย่างละเอียดลออ และเท่าที่ผู้เขียนได้ไปศึกษาจากงานวิจัยของคนอื่น พบว่าส่วนใหญ่จะเป็นการสะท้อนคิดโดยทั่วไป ไม่ได้มีลักษณะเป็นงานวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณาที่ชัดเจนนัก รวมทั้งการเลือกศึกษาจากงานวิจัยของ “ครู” ของตนเอง ยังช่วยให้ผู้เขียนสามารถซักถามเพิ่มเติม ในประเด็นที่สงสัยเป็นการส่วนตัวได้ เนื่องจากมักมีโอกาสดำเนินการพบปะพูดคุยกันเป็นประจำในประเด็นต่าง ๆ อยู่เสมอ บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อสะท้อนประสบการณ์เรียนรู้เกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณาจาก “ครูของฉัน” ผู้มีความเชี่ยวชาญในระเบียบวิธีวิจัย และมีบทบาทสำคัญที่ทำให้ผู้เขียนเปิดใจเรียนรู้สิ่งใหม่ที่

ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงจากภายในของตนเอง โดยมีขอบข่ายการนำเสนอที่มุ่งสู่ประเด็นสำคัญ ประกอบด้วย กรอบสมมติฐานและลักษณะเด่นของงานวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณา การตีความผ่านความเหลื่อมซ้อนของชั้นโนสำนึก องค์ประกอบสำคัญของการวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณา และสรุปข้อค้นพบใหม่จากสิ่งที่ได้ศึกษา

วัตถุประสงค์

เพื่อสะท้อนประสบการณ์เรียนรู้เกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณาจาก “ครูของฉัน” ผู้มีความเชี่ยวชาญในระเบียบวิธีวิจัย และมีบทบาทสำคัญที่ทำให้ผู้เขียนเปิดใจเรียนรู้สิ่งใหม่ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงจากภายในของตนเอง

กรอบสมมติฐานและลักษณะเด่นของงานวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณา

จากการศึกษาของงานวิจัยของ Sariyant, T. (2002, p. 43) พบว่า กรอบสมมติฐานเชิงทฤษฎีของงานวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ไม่ได้อยู่ในกลุ่มข้อมูลเชิงประจักษ์ กรอบสมมติฐานของระเบียบวิธีนี้จะเป็นกรอบที่เหลื่อมกันระหว่างกลุ่มที่ใช้กรอบสมมติฐานการตีความ (Interpretative) และมนุษยนิยม (Radical humanist) กรอบสมมติฐานและอุดมการณ์ในแนวนี้อธิบายว่า การปฏิบัติตนของมนุษย์รวมถึงอัตวิสัยหรือจิตวิสัย มโนสำนึกทางสังคม และความรู้ของมนุษย์ ล้วนเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นโดยองค์กรรมมนุษย์ผ่านกระบวนการมีปฏิสัมพันธ์กับอดีต หรือประวัติศาสตร์ และสังคม ดังนั้นการทำความเข้าใจปฏิบัติการทางสังคมใดก็ตาม เราต้องมองและเข้าใจคนอื่นผ่านสัมพันธ์ภาพและความเชื่อมโยงของบุคคลนั้นที่มีต่อสังคมด้วย

นอกจากนี้ Wall, S. (2006, p. 1) ยังกล่าวว่า “งานวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณา เป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่อนุญาตให้ผู้เขียน เขียนตามรูปแบบของตัวเอง โดยใช้ประสบการณ์ส่วนตัวของพวกเขาเข้ามาขยายความเข้าใจเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางสังคมนั้น” สำหรับ Custer, D. (2014, p. 1) เห็นว่า “งานวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณา เป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งสู่การเปลี่ยนแปลง เพราะมันเปลี่ยนแปลงยุคสมัยของการวิจัย ที่มีการนำจุดอ่อนในอดีตมาใช้ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมใหม่ ๆ เน้นกำจัดขอบเขตแบบเดิม ๆ โดยให้คุณค่ากับความแตกต่าง และให้ประโยชน์กับผู้คนที่ได้จริง” นอกจากนี้ Sariyant, T. (2002, p. 50) ยังได้อธิบายเพิ่มเติมว่า “งานวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณา เป็นระเบียบวิธีการวิจัยที่ยอมให้ผู้นำเสนอเชื่อมโยงและบูรณาการองค์ประกอบตามบริบทของข้อมูลการวิจัยให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ครอบคลุมการมองเชิงบวกและเชิงลบของเรื่องที่เขหรือเธอเป็นตัวแทนในการวิจัย มันเป็นวิธีการวิจัยที่ส่งเสริมให้ผู้นำเสนอมีความซื่อสัตย์ในการเปิดเผยข้อสันนิษฐานของตัวเองเกี่ยวกับทัศนคติ และความคิดเห็นต่อความรู้ต่อเรื่องที่เขหรือเธอพยายามเปิดเผยออกมา”

จากคำอธิบายเกี่ยวกับลักษณะเด่นของงานวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณา ที่ Wall, S., Custer, D. และ Sariyant, T. กล่าวไว้ ทำให้ผู้เขียนมองเห็นองค์ประกอบที่โดดเด่นของวิธีการวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณาที่มีการดึงเอาประสบการณ์ส่วนบุคคลมาเป็นเครื่องมือการแสดงสิทธิ์ในการสร้างความรู้ และแปลความหมายให้กับปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ส่วนตัวของผู้วิจัย ซึ่งเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพ

ให้ความสัมพันธ์ระหว่างนักวิจัยกับข้อความและผู้อ่านมีความชัดเจนขึ้น สอดคล้องกับที่ Anderson, L. (2006, p. 389) ได้กล่าวไว้ว่า “ลักษณะเด่นของกระบวนการวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณา คือ ความสามารถที่จะเข้าถึงการให้ความหมายแบบคนใน ซึ่งการได้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของสังคมโลกที่เรา กำลังศึกษา จะช่วยให้ผู้วิจัยเข้าถึงข้อมูลบางอย่างได้ดียิ่งขึ้น” ในแง่นี้ กระบวนการวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณา จึงสามารถเปิดเผยความรู้สึกที่หลากหลายในตัวของผู้เขียน ซึ่งมันเป็นได้ทั้งความสุข ความเศร้า ความเปิดกว้าง ความตื่นเต้น และในบางครั้งก็เป็นความเจ็บปวดด้วย (Custer, D., 2014, p. 1)

ลักษณะเด่นที่สำคัญของงานวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณา ตามความเห็นของ Sariyant, T. (2002, p. 56) คือ การมีกระบวนการที่เอื้อให้ผู้เขียนบอกผู้อ่านให้ได้รับรู้เรื่องราวหรือประสบการณ์ที่จะช่วยเปลี่ยนสังคมได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และเป็นการเล่าเรื่องราว/ประสบการณ์ที่มีความหมายและความสำคัญทั้งต่อตัวผู้เขียนเองและต่อการสร้างความเป็นธรรมให้ผู้อื่นในเวลาเดียวกันด้วย ดังนั้น งานวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณา จึงอาจนับให้เป็นวิธีการต่อต้านการครอบงำในการผลิตความรู้ เพราะกระบวนการของการวิจัยทางเลือกแบบอัตชาติพันธุ์วรรณา เป็นผลพวงจากความพยายามร่วมกันของนักวิชาการและผู้ปฏิบัติที่วิพากษ์วิจารณ์และพยายามแก้ไขข้อบกพร่องของการวิจัย ที่เป็นผลมาจากการครอบงำและการกดทับทางความคิดจากกระบวนการทัศน์เดิมและวิธีการวิจัยเชิงวิทยาศาสตร์แบบดั้งเดิม ที่ผู้วิจัยไม่ได้มีตัวตนอยู่ในสิ่งที่ศึกษานั้น แต่กลับมีอำนาจเต็มที่ในการพูดแทนคนที่เขาเข้าไปศึกษาทั้งหมด

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า ในยุคปัจจุบันความรู้ที่สร้างจากความจริงภายใน หรือประสบการณ์ส่วนตัว เป็นการผลิตความรู้ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์มากกว่าเดิม เพราะเกิดจากการมองเห็น และเข้าใจสังคมโลกตามบริบทที่เกิดขึ้น ประสบการณ์ส่วนบุคคลเป็นแหล่งสะสมข้อมูลและการอ้างอิงที่เป็นตัวกำหนดวิธีการตีความ ตัดสินและนำมาใช้ต่อต้าน หรือเจรจาความหมายใหม่ของประสบการณ์ การสะท้อนเกี่ยวกับประสบการณ์ส่วนตัว ช่วยให้ตระหนักว่าอุดมการณ์ที่จำเพาะเจาะจงที่ถือไว้เป็นอย่างไร การปฏิบัติทางสังคมที่ได้นำไปใช้ อาจทำให้เกิดอคติต่อการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างไร (Sariyant, T., 2002, pp. 57, 59) สอดคล้องกับที่ Wall, S. (2006, p. 11) กล่าวว่า “ความรู้ ไม่จำเป็นต้องมาจากงานวิจัยเท่านั้นถึงจะดูว่ามีคุณค่า และเรื่องราวส่วนตัวของผู้คนควรมีพื้นที่อยู่ควบคู่กับงานวิจัยด้วย เพื่อสนับสนุนสิ่งที่เรารู้เกี่ยวกับโลกที่เราอาศัยอยู่” ในแง่นี้ ผู้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณา จำเป็นต้องพยายามทำความเข้าใจถึงวิธีการตีความ ทัศนคติ และความรู้สึกของตนเองอย่างชัดเจน เพื่อยืนยันถึงสิทธิในการสร้างความรู้ของตนเอง ขณะเดียวกันก็เปิดกว้างในการทำความเข้าใจผู้อื่นเหมือนกับว่าเป็นตัวเขาด้วย

การตีความผ่านความเหลื่อมซ้อนของชั้นมโนสำนึก

หลังจากศึกษาระเบียบวิธีวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณาด้วยตัวเองได้ไม่นาน ผู้เขียนก็เริ่มรู้สึกท้อใจกับการต้องตีความปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยแนวคิดทฤษฎีทางสังคมที่ไม่เคยรู้จักมาก่อน เช่น “การเหลื่อมซ้อนของชั้นมโนสำนึก” ผู้เขียนไม่รู้ว่าสิ่งนี้คืออะไรจึงเลือกใช้วิธีที่เคยทำเป็นประจำ คือไปค้นหาความหมายใน Google แต่ก็ไม่พบคำตอบที่เฉพาะเจาะจงอย่างที่ต้องการ จึงตัดสินใจไปพูดคุยกับคนอื่น ๆ ที่คิดว่าน่าจะให้

คำตอบได้ รวมทั้งเพื่อนที่กำลังศึกษาต่อระดับปริญญาเอกสาขาสังคมศาสตร์ เพราะเชื่อว่าศาสตร์ทางสังคมจะสามารถอธิบาย ขยายความเข้าใจในเรื่องนี้ได้ชัดเจนขึ้น แต่ทุกคนต่างก็ให้นิยามแบบตรงตัวไม่ได้เช่นกัน จึงตัดสินใจนำเรื่องนี้ไปพูดคุยในชั้นเรียนวิชา Qualitative Research for Development Education กับครูและเพื่อน ซึ่งการพูดคุยในชั้นเรียนทำให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนขึ้นว่า การตีความผ่านความเลื่อมซ้อนของชั้นโนสำนึก เป็นการวิเคราะห์และตีความผ่านอารมณ์ ความรู้สึก และการกระทำบางอย่างที่ขัดแย้งกันอยู่ในชั้นโนสำนึก 3 ระดับ ได้แก่ มโนสำนึกสังสม (Pre-consciousness) มโนสำนึกสามัญ (Common consciousness) และจิตใต้สำนึก (Unconsciousness) โดยมโนสำนึกสังสม คือ การตระหนักรู้เกี่ยวกับอารมณ์ความรู้สึกบางประการที่เคยมีหรือได้รับการอบรมสั่งสอนมาก่อน แต่ภายหลังเรลื้มหรือมองข้ามมันไป จึงทำอะไรไปตามสัญชาตญาณที่จิตใต้สำนึก ซึ่งเป็นธรรมชาติในการเอาตัวรอดหรือหาความสุขสบายของตัวเอง ที่เราอาจเรียกว่า “ความเห็นแก่ตัว” แต่มโนสำนึกสามัญ คือ สิ่งกระตุ้นให้เราหาเหตุผลว่าการกระทำของเราดีหรือเลว ถูกหรือผิดสำหรับเราและผู้อื่น หรือต่อสังคมอย่างไร การเลื่อมซ้อนของชั้นโนสำนึกเหล่านี้จึงเป็นปัจจัยที่ทำให้คนเรารู้สึกขัดแย้งต่อการกระทำของตนเองไปด้วย

เมื่อเข้าใจการตีความผ่านความเลื่อมซ้อนของชั้นโนสำนึกชัดเจนขึ้นไปอีกระดับหนึ่งแล้ว ผู้เขียนจึงเริ่มอ่านเอกสารประกอบการสอน (ทศพร สาริยันต์, 2558) อีกฉบับ ซึ่งได้เรียนรู้เพิ่มเติมว่า แม้แต่คำนิยามของการวิจัยเชิงคุณภาพที่เราากำลังศึกษาอยู่ ก็ยังเปลี่ยนแปลงความหมายไปตามการตีความในแต่ละช่วงเวลาที่เกิดขึ้น และตามอิทธิพลของกรอบความคิด (Assumption) ที่อาจเรียกอีกอย่างว่า กรอบในการมองสังคมโลก (Paradigm) ที่มาจากการผสมผสานปรัชญา (Philosophies) ทฤษฎี (Theories) เรื่องที่จะศึกษา (Subjects) และศาสตร์ (Disciplines) แขนงต่าง ๆ ซึ่งสัมพันธ์และเชื่อมโยงกันอย่างซับซ้อน ซึ่งผู้นิยมนำมาใช้ในช่วงเวลานั้น ๆ เอกสารดังกล่าวบอกว่า ในยุคดั้งเดิม (Traditional Period, ค.ศ.1900-1950) การวิจัยเชิงคุณภาพจะเน้นศึกษาและหาข้อสรุปโดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ในการตีความ ดังนั้นข้อมูลที่ไม่ได้มาด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ จึงถือว่าขาดความน่าเชื่อถือ และการเขียนรายงานการวิจัยก็มักเป็นไปตามแบบแผนอย่างเป็นทางการ โดยผู้วิจัยในยุคดั้งเดิมจะมีอำนาจเต็มในการพูดหรือนำเสนอความจริง/ข้อเท็จจริง (Truth/Fact) แทนสิ่งของ คน หรือสิ่งที่เขาได้ไปศึกษามา หลังจากนั้น นิยามหรือลักษณะของงานวิจัยเชิงคุณภาพก็มีการเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ จนถึงยุคปัจจุบัน ซึ่งเป็นยุคหลังการทดลองหาของใหม่ (Post-experimental, ค.ศ.1995-ปัจจุบัน) การตีความและนำเสนองานวิจัยในรูปของนิยาย โคลงกลอน สมุดรวมภาพถ่ายประกอบคำบรรยาย หรือแม้แต่การนำเสนอด้วยสื่อผสม ก็ถือเป็นเรื่องธรรมดา และเป็นรูปแบบงานวิจัยที่ได้รับการยอมรับมากขึ้น

การได้ศึกษาเอกสารและพูดคุยกับผู้รู้ที่มีความเชี่ยวชาญในระเบียบวิธีวิจัยดังได้กล่าวมาช่วยให้ผู้เขียนเกิดความเข้าใจว่า สิ่งที่น่าสนใจสมัยใหม่ให้ความสนใจเป็นพิเศษ คือ การผลักดันให้นักวิจัยเห็นความสำคัญของการตีความผ่านชั้นโนสำนึก 3 ระดับ ได้แก่ มโนสำนึกสังสม (Pre-consciousness)

¹ คณะอาจารย์ผู้สอนวิชา Qualitative Research for Development Education สาขาการศึกษา วิชาเอกการศึกษา เพื่อการพัฒนา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้แก่ รศ.ดร.ศิวรักษ์ ศิวารมย์, รศ.ดร.วรรณนิภา บุญระยอง, Dr.Kenneth L. Kampe, และ อ.ดร.ทศพร สาริยันต์

มโนสำนึกสามัญ (Common consciousness) และจิตใต้สำนึก (Unconsciousness) ซึ่งเป็นการสะท้อนตัวเอง (Self-Reflexivity) ที่มีการนำหลักคุณธรรมบางประการที่อาจเอื้อให้เกิดสันติขึ้นในสังคมโลก มาเป็นส่วนหนึ่งของฐานคติในการตีความและการปฏิบัติงานวิจัยทุกขั้นตอน ในแง่นี้ ผู้เขียนจึงรู้สึกว่าการวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณา เป็นความท้าทายใหม่ ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงภายในของตัวเราครั้งสำคัญ ดังนั้นเมื่อตัดสินใจจะศึกษาเกี่ยวกับงานวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณาอย่างจริงจัง และใช้เป็นระเบียบวิธีวิจัยในงานของตัวเอง จึงมีความคาดหวังว่าการเปิดใจในครั้งนี้ จะช่วยให้ตัวเองได้เห็นโลกใบเดิมในมุมใหม่ ซึ่งสิ่งนี้จะเกิดขึ้นได้ ผู้เขียนต้องหมั่นฝึกฝนการคิดวิเคราะห์ ตีความ ใคร่ครวญตรึกตรอง สะท้อนกลับไปมาระหว่างตัวเองกับวัฒนธรรมรอบตัว และศึกษาถึงองค์ประกอบสำคัญของการวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณาอย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

องค์ประกอบสำคัญของการวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณา

จากการศึกษาและวิเคราะห์งานวิจัยของ “ครูของฉัน” ซึ่งไม่ได้อยู่ในรูปแบบงานวิจัยทั่วไป ผู้เขียนรู้สึกว่าการวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณาช่วยให้ผู้อ่านสามารถเข้าถึงสาระสำคัญของงานได้ง่ายขึ้น เพราะเราได้เห็นความทรงจำที่อยู่ในเรื่องเล่าด้วย จึงทำให้เกิดความรู้สึกมีส่วนร่วม จากการได้เชื่อมโยงประสบการณ์ เรื่องเล่า ผู้เล่า ผู้คนรอบข้างเข้าด้วยกัน ตลอดจนอธิบายฉากที่มาที่ไปของเหตุการณ์ และความคิดที่มาปะทะกัน สิ่งนี้ช่วยให้ผู้เขียนเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับการวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณา ชัดเจนเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ โดยองค์ประกอบสำคัญของการวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณา ประกอบด้วย Auto (ตัวตน) Ethno (การเชื่อมโยงทางวัฒนธรรม) และ Graphy (กระบวนการวิจัย) มีรายละเอียด ดังนี้

Auto: ตัวตน

จากการศึกษาเอกสารและการพูดคุยกับผู้คนรอบข้างมาระยะหนึ่ง ผู้เขียนพบว่า การนิยาม "ตัวตน" ของเรา ไม่ใช่เรื่องง่ายเลย ซึ่งในเรื่องนี้ “ครูของฉัน” ได้กล่าวไว้ในการบรรยายครั้งหนึ่งว่า "ตัวตน" ในงานวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณาจะมีสองส่วน ส่วนหนึ่งถือเป็นประธานของการกระทำ คือ นักวิจัยหรือผู้เขียนนำเสนอรายงานการวิจัย และอีกส่วนหนึ่งมีฐานะเป็นผู้ถูกกระทำหรือสิ่งที่ถูกวิจัย คือ ประสบการณ์ที่นำมาเล่า สิ่งสำคัญคือ เมื่อเราพูดถึงตัวตนที่เป็น I, We, Me หรือ Us ในงานวิจัย จำเป็นต้องทำให้ชัดเจนว่ากำลังพูดถึงในฐานะตัวตนของใคร นอกจากนี้ ตัวตนอาจถูกมองได้หลากหลายมุม นักวิชาการจากต่างสาขาก็นิยามความหมายของมันไว้อย่างต่างกันไปด้วย ดังนั้นเมื่อตัดสินใจใช้วิธีวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณา เพื่อศึกษาประสบการณ์ส่วนตัว จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ผู้วิจัยต้องกำหนดนิยามของคำว่าตัวตน ที่มีความหมายสำหรับตัวเองด้วย

ผู้เขียนได้เริ่มค้นคว้าความหมายของตัวตนจากบทความทางวิชาการและหนังสือเกี่ยวกับสังคม วัฒนธรรม และจิตวิทยาสังคม จากการตรวจสอบและทบทวนเอกสารเหล่านั้น พบว่า ความหมายของตัวตนเป็นไปตามที่ Oyserman, D., Elmore, K., & Smith, G. (2012, p. 71) กล่าวไว้ว่า “เป็นความรู้สึกที่เกี่ยวข้องกับ Me หรือ Us หรือพูดง่าย ๆ ว่า ตัวตนรวมถึงทั้งบุคคลที่กำลังคิด และสิ่งที่บุคคลกำลังคิดถึง นอกเหนือจากความสามารถในการคิด บุคคลยังตระหนักถึงสิ่งนี้ได้ด้วย” ในแง่นี้ ผู้เขียนเห็นว่า ตัวตนของเราเป็นได้ทั้ง

ประธานของการกระทำ (Subject) และวัตถุหรือผลของการกระทำ (Object) ตัวตนในฐานะประธานของการกระทำ หมายถึงการที่บุคคลมองตัวเองในฐานะผู้คิด ผู้ที่มีความรู้สึก และผู้ที่ลงมือทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ส่วนตัวตนในฐานะวัตถุหรือผลของการกระทำ คือ ประสบการณ์ อารมณ์ ความรู้สึก ความคิด และผลของการกระทำ ประสบการณ์จึงเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดโดยสามัญแต่มีความซับซ้อน โครงสร้างและเนื้อหาต่าง ๆ ของมัน ถูกปรุงแต่งโดยสังคมและวัฒนธรรมที่ผู้คนอาศัยอยู่

Kihlstrom, J. F., Beer, J. S., & Klein, S. B. (2003) and Lewis, M. (1990) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า “การคิด การตระหนักรู้ว่ากำลังคิดเกี่ยวกับตัวตน และใช้ตัวตนเป็นวัตถุหรือประเด็นในการคิด ถือเป็นความสามารถในการคิดสะท้อน (Reflexive Capacity) ได้ด้วย” กล่าวอีกนัยหนึ่ง ตัวตน ที่บางครั้งนักวิชาการ เช่น Oyserman, D., & Markus, H. R. (1998) และ Morris, R. (1981) เรียกแทนด้วยคำว่า แนวคิดเกี่ยวกับตัวตน (Self Concept) อาจถือเป็นโครงสร้างของพุทธิปัญญาที่ประกอบไปด้วยเนื้อหาสาระ ทศนคติ หรือการประเมินเพื่อตัดสิน และนำมาใช้สำหรับสร้างความเข้าใจต่อสังคมโลก นอกจากนี้ Kanagawa, C., Cross, S. E., & Markus, H. R. (2001, p. 91) ยังกล่าวว่า “ตัวตนเกิดขึ้นได้จากกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและเป็นผลผลิตของสภาพแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรมที่จำเพาะ” คล้ายคลึงกับที่ Sariyant, T. (2002, p. 52) บอกว่า “ตัวตนของเรา ส่วนหนึ่งเป็นอิสระ และส่วนหนึ่งมีการเชื่อมต่อกับสิ่งรอบตัว ทุกประสบการณ์ในชีวิตจึงเกิดขึ้นในความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ไม่ใช่อยู่ในสุญญากาศ” ถึงจุดนี้ ผู้เขียนเริ่มตระหนักว่า ตัวตน (Self) เป็นชุดหนึ่งของการมีความเข้าใจที่แจ่มแจ้ง โดยอุปมาว่าเราเป็นใครเมื่อเทียบกับตัวเอง กับผู้อื่น และกับระบบสังคม ตัวตนของเราถูกสร้างขึ้นผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมจากการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมโดยทั่วไป คนเราไม่ได้อยู่คนเดียวในโลกในฐานะคนนอกที่ไม่มีส่วนร่วม แต่เป็นผู้มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการของกระบวนการ และได้รับผลจากกระบวนการของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมนั้นด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้ Baumeister, R. F. (1997, pp. 681-710) ยังได้อธิบายเกี่ยวกับตัวตนให้เห็นภาพความแตกต่างของ Social Identity และ Self-Identity ไว้ว่า “Social Identity เป็นอัตลักษณ์ของบุคคลที่ถูกจดจำได้ หรือรู้จักโดยสังคมที่เขาอาศัยอยู่ จึงเป็นลักษณะเฉพาะที่ได้มาจากบุคคลอื่น (สังคม) และในขณะที่ Social Identity จัดกลุ่มบุคคลที่มีลักษณะเดียวกันเข้าไว้ด้วยกัน แต่ Self-Identity กลับแยกตัวตนที่แตกต่างกันออกมา จากการรับรู้ว่าคุณเองมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีความเป็นปัจเจกบุคคล จึงถือเป็นตัวตนในแบบที่ตัวเองเลือกที่จะสร้างขึ้นมา” ในแง่นี้ สิ่งที่เราเรียกว่าตัวเรา จึงไม่ใช่สิ่งที่ตายตัวหรือคงทนถาวร ทว่าภาพลักษณ์ที่มีต่อตัวของเราเอง ประกอบด้วยหลายภาพ บางภาพเก่ามาก บางภาพเราได้รับตกทอดมาจากพ่อแม่ บางภาพเป็นผลจากประสบการณ์วัยเด็ก บางภาพก็ส่งออกมาจากเหตุการณ์ที่เพิ่งเกิดขึ้นไม่นาน บางทีเกิดขึ้นเมื่อวาน หรือกระทั่งเพิ่งเกิดขึ้นเมื่อเช้า สิ่งที่เราเรียกว่าตัวเราจึงประกอบด้วยอิทธิพลทั้งหมดนี้

จากความตระหนักถึงความแตกต่างของตัวตน (Self) ในแต่ละบุคคล ที่เติบโตมาในสังคมและวัฒนธรรมที่ต่างกันไป จึงส่งผลให้คนเรามีความเข้าใจในสถานการณ์ต่าง ๆ เหมือนหรือแตกต่างกันได้ ดังนั้นเมื่อทำการวิจัยจากประสบการณ์ส่วนตัว ที่มีการพูดถึงประสบการณ์ของตัวเองที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์ของ

คนอื่น จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงความแตกต่างของตัวตนของแต่ละบุคคลให้ชัดเจน ว่าเรากำลังพูดถึงเรื่องราวตามสภาวะปกติ หรือจากอคติส่วนตัวของเราเอง เพื่อให้เราไม่ด่วนตัดสินใจไปก่อน

Ethno: การเชื่อมโยงทางวัฒนธรรม

“เจตนาหลักของงานวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณา คือ การรับรู้ความสัมพันธ์ที่แยกกันไม่ได้ระหว่างผู้คนกับวัฒนธรรม” (Wall, S., 2006, p. 1) และ “งานวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณาก็เป็นการวิจัยที่ยอมให้คุณใช้ตัวเองเป็นสื่อกลางไปยังวัฒนธรรม” (Pelias, R. J., 2003, p. 372) จากคำกล่าวเหล่านี้ วัฒนธรรม (Ethno) จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญในการวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณา แม้ว่าวัฒนธรรมจะเป็นคำที่เคยได้ยินบ่อย แต่ผู้เชี่ยวชาญรู้สึกไม่ค่อยคุ้นชินกับความหมายที่แท้จริงของคำนี้นัก เพราะที่ผ่านมาเชื่อมโยงคำนี้กับสิ่งที่ เป็นรูปธรรมที่สามารถมองเห็นหรือจับต้องได้ เช่น ภาษา เครื่องแต่งกาย โบราณวัตถุ โบราณสถาน จนกระทั่งได้อ่านงานวิจัยของ Sariyant, T. (2002, pp. 36, 39-40) เพิ่มเติม จึงได้เข้าใจว่า วัฒนธรรมเป็นแบบแผนของรูปแบบความคิดและลักษณะนิสัย ที่ผู้คนแสดงออกผ่านการกระทำหรือพฤติกรรมปกติ รวมทั้งความคิดที่ผู้คนมี ความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ในครอบครัว และกับสถาบันทางสังคมขนาดใหญ่ ภาษาที่พวกเขาพูด และสัญลักษณ์ที่พวกเขาแบ่งปัน ก็คือวัฒนธรรม ซึ่งคนจากวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ สามารถเรียนรู้และทำความเข้าใจกับวัฒนธรรมอื่น ๆ ได้ วัฒนธรรมจึงไม่ใช่สิ่งที่ได้รับการถ่ายทอดทางชีวภาพ หรือเป็นทรัพย์สินส่วนตัวของแต่ละบุคคล แต่วัฒนธรรมถูกสร้างขึ้นเพื่อสังคม ส่งต่อและเรียนรู้ผ่านการขัดเกลาทางสังคม จนกระทั่งในที่สุดก็กลายเป็นสิ่งที่สมาชิกในกลุ่มใช้ร่วมกัน

การมองวัฒนธรรมในแง่นี้ ทำให้ผู้เขียนเห็นขอบข่ายของวัฒนธรรมที่กว้างขวางขึ้น และมองเห็นวัฒนธรรมที่อยู่รอบตัวเราชัดเจนขึ้น ดังตัวอย่างเหตุการณ์ในชีวิตผู้เขียนที่พอมุสลิมกับแม่ชาวพุทธของผู้เขียน มักมีวิถีคิดและการแสดงออกที่ต่างกัน พ่อเป็นคนภาคกลาง มีนิสัยค่อนข้างเด็ดขาดเอาจริงเอาจัง ส่วนแม่เป็นคนภาคเหนือชอบชีวิตที่มีความยืดหยุ่นสูง ท่ามกลางความแตกต่างเหล่านี้ แต่ชีวิตในวัยเด็กของผู้เขียนก็สุขสบายดี จนกระทั่งเข้าสู่ช่วงประถมศึกษาตอนต้น (พ.ศ. 2527-2530) เมื่อมาอยู่บ้านเกิดของแม่ที่จังหวัดเชียงใหม่ คนในพื้นที่มักมองว่าผู้เขียนไม่ใช่สมาชิกของกลุ่ม เนื่องจากไม่ค่อยเข้าใจกิจกรรมที่พวกเขาทำกัน อย่างการละเล่นพื้นบ้าน พิธีกรรม ประเพณีของทางภาคเหนือ และไม่เข้าใจภาษาที่เป็นคำศัพท์เฉพาะ เช่น ปาก (ทัพพี) หม้อขาง (กระทะ) ยู (ไม้กวาด) สะหลาด (ไม้กวาดทางมะพร้าว) เป็นต้น ดังนั้นเมื่อถูกใช้ให้ไปหยิบอุปกรณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ ผู้เขียนจึงมักมีอาการเก้ ๆ กัง ๆ เป็นเหตุให้ถูกล้อเลียนจนรู้สึกอับอายอยู่เนือง ๆ ทำให้เริ่มเชื่อจริง ๆ ว่าตัวเองคงไม่ใช่คนเหนืออย่างที่เคยเข้าใจ

ในทำนองเดียวกัน ผู้เขียนกลับถูกคนในพื้นที่ภาคกลางเรียกว่า “อีลาว” ในช่วงที่ย้ายตามพ่อซึ่งมารับราชการอยู่ที่จังหวัดอ่างทอง (พ.ศ. 2531-2532) และด้วยวัยเพียง 11 ปี การถูกเรียกเช่นนั้น ทำให้เกิดความอับอาย เพราะรู้สึกว่า ถูกเหยียดหยาม จนต้องปกปิดความเป็น “อีลาว” ของตนเอง โดยการแอบพูดภาษาเหนือกับแม่เฉพาะในที่ลับตา หรือในที่ที่มั่นใจว่าจะไม่มีคนอื่นได้ยิน ในความคิดและความเข้าใจของผู้เขียน

ตอนนั้น¹ “ลาว” เป็นคำเรียกเชิงดูถูกดูแคลน ผู้เขียนจึงพยายามแก้ต่างทุกครั้งว่า เราเป็นคนเหนือ มาจากจังหวัดเชียงใหม่ เป็นคนไทยเหมือนกับพวกเขา และสิ่งนี้ทำให้นึกถึงความย้อนแย้งในตัวเอง ที่ครั้งหนึ่งเคยปฏิเสธการเป็นคนเหนือ เพราะไม่สามารถเข้าใจวัฒนธรรมทางภาคเหนือได้อย่างลึกซึ้ง แต่ขณะเดียวกันเมื่อต้องถูกผลักให้มีสถานะเป็น “อีสาน” ก็กลับโอบกอดสถานะความเป็นคนเหนือเอาไว้แน่น อย่างไรก็ตามการที่ผู้เขียนเคยถูกล้อเลียนว่า “อีสาน” ในวัยเด็กนั้น มันส่งผลต่อความรู้สึกไม่ภาคภูมิใจในความเป็นคนเหนือ การพูดภาษาเหนือของตัวเอง และมันทำให้ผู้เขียนไปให้คุณค่ากับภาษากลางว่าเป็นตัวแทนของความยุติทันสมัย และนำภาคภูมิใจกว่าไปโดยไม่รู้ตัว จึงเปลือยใช้ภาษากลางกับลูกของตัวเองมาโดยตลอด ทำให้ในวันนี้ลูกทั้งสองของผู้เขียน ไม่สามารถพูดภาษาเหนือได้เลย สิ่งสำคัญคือตัวผู้เขียนเองก็เพิ่งตระหนักในอิทธิพลของวัฒนธรรมที่มีต่อการสร้างตัวตนและการเลือกวิถีในการปฏิสัมพันธ์กับคนรอบตัว เมื่อตอนเริ่มศึกษางานวิจัยแบบอัตชีวประวัติพรรณานี้เอง

จากการสะท้อนวัฒนธรรมที่สร้างตัวตนของผู้เขียนดังกล่าวมา สอดคล้องตามสิ่งที่ Sariyant, T. (2002, p. 41) ได้กล่าวว่า “การวิจัยแบบอัตชีวประวัติพรรณานี้เป็นการส่องสำรวจวัฒนธรรม โดยการแปลความหมายของสิ่งที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมที่ช่วยสร้างตัวตนของมนุษย์ โดยให้ความสำคัญกับการตีความความหมายของความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่ผู้คนพูด หรือทำ กับบริบททางวัฒนธรรม วิธีการแบบอัตชีวประวัติพรรณานี้ จึงมีสมมติฐานว่า ผู้คนไม่ใช่เพียงสร้าง และรักษาวัฒนธรรมของตัวเองไว้เท่านั้น แต่ยังถูกสร้าง และอยู่ภายใต้การควบคุมโดยวัฒนธรรมที่พวกเขาสร้างด้วย” ในแง่นี้ วัฒนธรรมจึงเป็นส่วนหนึ่งที่ไม่สามารถแยกออกจากตัวตนและชีวิตของเราได้ ความรู้ของผู้คนเกี่ยวกับโลกเป็นผลจากการที่ผู้คนใช้สิ่งที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมมาสร้างตัวตน เพื่อให้พวกเขาตีความ ทำความเข้าใจ และสร้างโลกของพวกเขา แม้ว่าเราจะยังไม่สามารถพูดได้อย่างชัดเจนว่าเราเป็นหรือไม่เป็นตัวแทนของวัฒนธรรมทั้งหมดของเรา แต่เราก็สามารถพูดได้ในบางครั้งว่าเราเป็นตัวแทนของวัฒนธรรมของเรา นอกจากนี้ เรายังสามารถพูดได้ว่า หากเราตั้งคำถามและตรวจสอบตัวเอง การขัดเกลาทางสังคมของเรา หรือการศึกษาของเรา ถ้าเราเขียนเกี่ยวกับตัวเราและชีวิตของเรา เราก็เขียนเกี่ยวกับวัฒนธรรมด้วย ซึ่งการตีความและการเขียนของตัวเองเป็นเพียงส่วนเล็กน้อยของวัฒนธรรมในภาพใหญ่เท่านั้น

การเรียนรู้ถึงวัฒนธรรมที่แตกต่างของผู้คนที่ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมในตัวเองด้วยนั้น ช่วยให้ผู้เขียนมีความเข้าใจต่อตัวเองและผู้คนรอบตัวมากขึ้น เหมือนที่ได้กลับไปทบทวนตัวเองในวัยเด็กอีกครั้ง จึงได้เข้าใจเหตุการณ์ในอดีตที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของตัวเองในวันนี้ แม้ว่าในอดีตผู้เขียนจะรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจที่ตัวเองไม่ได้เป็นสมาชิกของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งอย่างแท้จริง แต่ในปัจจุบันเมื่อได้สะท้อนคิดวิเคราะห์ ทบทวนเหตุการณ์นั้นอีกครั้ง ผู้เขียนกลับมองเห็นข้อดีที่ตัวเองได้มีโอกาสอยู่ในวัฒนธรรมที่หลากหลาย ซึ่งส่งผลให้มีความเชื่อในความแตกต่างของผู้คน และเข้าใจได้ทีคนอื่นจะคิดเห็น หรือมีความเชื่อต่างจากเรา จากการที่พวกเขาเกิดและเติบโตมาในวัฒนธรรมที่ต่างกัน ในแง่นี้ วัฒนธรรมรอบตัวจึงมีอิทธิพล

¹ ช่วง พ.ศ. 2531-2532 ผู้เขียนเป็นเด็กอายุ 11-12 ปี การเล่าประสบการณ์ชีวิตในช่วงนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อฉายภาพให้เห็นถึงอิทธิพลของวัฒนธรรมรอบตัวที่ส่งผลต่อความคิด ความเชื่อของตัวเองที่มีต่อสิ่งนั้น ในช่วงเวลาหนึ่ง จนเมื่อเติบโตได้รับรู้ถึงวัฒนธรรมใหม่ ความคิดเดิมจึงเปลี่ยนไป ซึ่งปัจจุบัน พ.ศ. 2565 ผู้เขียนอายุ 45 ปี และได้มีความคิดเช่นเดิมนั้นแล้ว

ต่อการสร้างตัวตนทั้งของเราและคนรอบข้าง ความแตกต่างของผู้คนจึงมีที่มาจากความคิด ความเชื่อ ในวิถีชีวิต ที่แต่ละบุคคลถูกปลูกฝังผ่านวัฒนธรรม ทั้งโดยรู้ตัวและไม่รู้ตัว จนกระทั่งถูกถ่ายทอดส่งต่อกันมาจนถึงทุกวันนี้ เหมือนที่ตัวผู้เขียนเองได้ถูกสร้างขึ้นในสังคม และมีตัวตนโดยการปฏิบัติตามธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ของสถาบันทางสังคมนั้น เช่น ครอบครัว ชุมชน โรงเรียน และประเทศชาติ การเปลี่ยนแปลงตัวตนจึงมีความซับซ้อน ขึ้นอยู่กับบริบทที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล ซึ่งส่งผลต่อความแตกต่างในการรับรู้ วิธีทำความเข้าใจประสบการณ์ และการรับรู้ของผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางสังคม เมื่อบริบทเปลี่ยนก็เป็นเหตุทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวตนของเราด้วยเช่นกัน

Graphy: กระบวนการวิจัย

กระบวนการวิจัย/การบันทึก (Graphy) มีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับตัวตนของเรา (Auto) และวัฒนธรรมรอบตัว (Ethno) เนื่องจากการวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณา เป็นทั้งระเบียบวิธี กระบวนการวิจัย และการเขียนเพื่อนำเสนอผลงานวิจัย ซึ่งการเขียนรายงานในงานวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณา มักใช้สรรพนามบุรุษที่หนึ่ง เช่น ฉัน ข้าพเจ้า ผู้เขียน เป็นต้น และมีรูปแบบการเขียนที่หลากหลาย ทั้งเรื่องสั้น บทกวี นิยาย เรื่องเล่า บทความประกอบภาพ และความเรียงแบบสังคมวิทยา (Ellis, C., & Bochner, A., 2000, pp. 733-768) โดยส่วนตัว ผู้เขียนมีความคิดเห็นว่า การเขียนเรื่องเล่า เป็นรูปแบบที่เรียบง่ายและเข้าถึงผู้อ่านได้ง่ายที่สุด โดยเรื่องเล่าดังกล่าวอาจประกอบด้วยการกระทำที่เป็นรูปธรรม บทสนทนา อารมณ์ และจิตสำนึกที่ปรากฏในรูปแบบการสร้างความสัมพันธ์ที่ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยทางประวัติศาสตร์ โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งงานลักษณะนี้สามารถเปิดเผยให้เห็นปัจจัยเหล่านั้น โดยผ่านการกระทำ ความรู้สึก ความคิด และภาษาได้

Smith, E. E. (2017, pp. 140-141) กล่าวว่า “เรื่องเล่าเป็นกระบวนการร้อยเรียงเรื่องราวที่ช่วยให้เจ้าของเรื่องเชื่อมโยงตัวเองเข้ากับเหตุการณ์สำคัญในชีวิตในวิถีทางใหม่ ๆ เกิดความเข้าใจต่อประสบการณ์ต่าง ๆ และได้เรียนรู้บทบาทที่เคยมองข้ามไปก่อนหน้านี้ ในเรื่องราวที่ประทับใจที่สุด ลึกลงไปถึงความรู้สึกอ่อนไหวเปราะบางของมนุษย์ ซึ่งเรื่องนั้น ๆ ควรเกิดจากแผลเป็นไม่ใช่แผลสด เรื่องเหล่านั้นควรฝังใจผู้เล่าจนเขานึกถึงประสบการณ์นั้น และดึงความหมายออกมาได้ทันที เรื่องเล่าควรส่งผลกระทบต่อผู้ฟังมากที่สุดเท่าที่เป็นไปได้” สอดคล้องกับที่ Sariyant, T. (2002, pp. 45-48) ได้กล่าวว่า “เรื่องเล่าเป็นโอกาสพิเศษที่สะท้อนให้เห็นถึงวิธีการที่จะบอกว่าเราเป็นใคร และเราเป็นอะไร เรื่องราวในชีวิตประจำวัน แบ่งเป็นตอน ๆ อาจมีช่วงเหตุการณ์พิเศษ เรื่องเล่าแบบอัตชีวประวัติจะมีขอบเขตที่กว้างและพยายามสื่อถึงความรู้สึกในช่วงนั้น เรื่องเล่าจึงเป็นเรื่องราวที่เราสร้างขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อบอกคนอื่นเกี่ยวกับตัวเรา เรื่องเล่าประสบการณ์ส่วนบุคคล สะท้อนจากความคิดและความหมายที่บุคคลมีในสถานการณ์ขณะนั้นของพวกเขา ซึ่งความคิดและการให้ความหมายดังกล่าวเป็นนามธรรม เรื่องเล่าจากประสบการณ์ส่วนตัวจึงต้องเขียนให้ผู้อ่านรู้สึกมีส่วนร่วมกับผู้เขียนซึ่งต้องเชื่อมโยงระหว่างข้อความนั้นกับประสบการณ์ในชีวิตจริงด้วย”

“ครูของฉัน” มักพูดเสมอว่า “การเล่าเรื่อง ควรจะเล่าในส่วนที่คิดว่าคนอื่นอยากรู้ โดยเลือกเปลือยเฉพาะบางส่วน ไม่ใช่แฉให้คนอื่นเห็นหมด เพราะการเล่าเรื่องมีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายสนับสนุน

สิ่งที่คิด โดยใช้สำนวนภาษาที่ช่วยให้ผู้อ่านเห็นภาพ และคิดตามได้ง่าย และในการเล่าควรมีการสะท้อน
เจาะลึกเข้าไปข้างในตัวเองด้วย” ในแง่นี้ เรื่องเล่าจึงเป็นเพียงชุดความรู้หนึ่ง ที่ผู้เล่าคัดสรรมาแล้วว่าควรเล่า
ซึ่งมีความเป็นไปได้มากมายที่บางเรื่องจะถูกใจปิดบังเอาไว้ ด้วยเหตุผลอย่างใดอย่างหนึ่งเสมอ สอดคล้องกับ
ที่ Smith, E. E. (2017, p. 147) กล่าวว่า “เรื่องราวชีวิตของคนคนหนึ่งไม่ใช่ประวัติที่ครอบคลุมทุกเรื่องราวที่
เกิดขึ้นกับเขา แต่เป็นเพียงการเลือกเรื่องเล่า (Narrative Choices) ที่เน้นเฉพาะเหตุการณ์พิเศษที่สุดไม่ว่าดี
หรือร้ายในชีวิต เพราะเป็นประสบการณ์ที่เราต้องทำความเข้าใจมัน เป็นประสบการณ์ที่หล่อหลอมให้เราเป็น
เราอย่างทุกวันนี้”

เรื่องเล่าแบบอัตชีวประวัติหรือวรรณคดีเป็นเทคนิคที่ต้องกระทำผ่านข้อความ ความรู้สึก ความคิด และ
ประสบการณ์ ซึ่งเป็นทั้งการเข้าถึงข้อมูล การบรรยายความรู้สึก การกระทำ ความคิด และประสบการณ์ ใน
รูปแบบการเขียนหรือการพูด และเป็นเครื่องมือหรือเทคนิคการรวบรวมข้อมูลในเวลาเดียวกัน มันช่วยให้
ผู้เล่าสามารถสังเคราะห์ประสบการณ์ทั้งของคนอื่นและของตัวเองได้ง่ายขึ้น รวมทั้งยังสร้างความสัมพันธ์
ระหว่างข้อมูล หรือประสบการณ์ที่ถูกเล่า และสังคมวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องตามบริบทของข้อมูลนั้น (Sariyant,
T., 2002, p. 48) ดังนั้นการวิจัยแบบอัตชีวประวัติหรือวรรณคดีจึงช่วยให้นักวิจัยสามารถพูดได้ในหลาย ๆ เสียง และ
อาจเป็นไปได้ ที่จะแสดงประสบการณ์ที่หลากหลาย ที่ถูกสร้างโดยสังคมและบริบทที่แตกต่างหลากหลายนั้น

เนื้อหาใจความในเรื่องเล่า จะเอื้อให้ผู้อ่าน สามารถเข้าถึง ตีความ ตั้งคำถาม และวิเคราะห์
ประสบการณ์ ความรู้สึก ความคิด และการกระทำต่อไป หรือการสร้างใหม่ที่แตกต่างไปได้ ในงานวิจัยทาง
สังคม ข้อความ (Texts) จำเป็นต้องสร้างความเป็นเฉพาะบุคคลมากขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างผู้อ่านกับผู้เขียน
และระหว่างนักวิจัยกับสิ่งที่วิจัย การสร้างความสัมพันธ์แบบนี้ต้องเน้นคำถามว่าประสบการณ์ของมนุษย์ ถูกให้
ความหมายอย่างไร และบนทางเลือกทางคุณธรรมจริยธรรม เราเผชิญหน้าเหมือนที่มนุษย์เป็นอย่างไร เพราะ
วิธีการแบบอัตชีวประวัติหรือวรรณคดีจะยอมให้นักวิจัยสามารถวางองค์ประกอบต่าง ๆ ตามบริบทความรู้สึกส่วนตัว
และอคติในรายงานวิจัยได้ มันเป็นไปได้ที่ผู้อ่านและผู้เขียนจะสร้างความสัมพันธ์แบบมีส่วนร่วม หรือเชื่อมโยง
ความรู้สึกระหว่างกันได้ (Sariyant, T., 2002, p. 49) ซึ่งวิธีการดังกล่าวขัดแย้งกับวิธีการศึกษาเชิงวิทยาศาสตร์
ที่ผู้เขียนมีความคุ้นเคยมาก่อนหน้านี้ ที่มีแก่นการขจัดอคติออกไปจากกระบวนการศึกษา แต่ในความเป็นจริง
อคตินั้นถูกหลอมรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับตัวตนของเรา อยู่ใกล้ชิดกับเรามากกว่าที่เราคิด ดังนั้นจึงแทบ
จะเป็นไปไม่ได้ ที่เราจะแยกมันออกไปได้อย่างสมบูรณ์

สิ่งสำคัญในกระบวนการวิจัยแบบอัตชีวประวัติหรือวรรณคดีไม่ใช่การมุ่งขจัดอคติออกไป แต่เป็นการ
พยายามทำความเข้าใจในอคตินั้นให้ชัดเจน ว่าทำไมเราถึงคิดหรือรู้สึกอย่างนั้น ดังนั้นในการเก็บข้อมูล นักวิจัย
ควรจับประเด็นของตัวส่งสัญญาณความรู้ที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาอย่างต่อเนื่องของประสบการณ์และ
เรื่องราวชีวิต ตลอดจนองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องหรือมีอิทธิพลต่อเรื่องราวที่ตีแผ่ความเป็นปัจเจก
บุคคล เมื่อนักวิจัยอธิบายหรือวิเคราะห์ข้อมูลของเขา สมมติฐานที่ได้รับการยอมรับ กฎทางสังคมที่ควบคุมชีวิต
และโลกทัศน์ของคน จะชัดเจนขึ้นทั้งสำหรับผู้วิจัยและผู้อ่าน (Sariyant, T., 2002, pp. 51-54) แต่ทั้งนี้ในการ
ตีความต้องระวังว่า ไม่ควรใช้สิ่งที่เขาเป็น หรือบอกว่าพวกเขาเป็น แต่ควรใช้ความจริงในสังคม ความเข้าใจของ

ผู้คน และการสะท้อนของพวกเขาก็เกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ในการตีความไม่เพียงแต่ต้องบอกว่าผู้คนรวมทั้งตัวเราเองเข้าใจอะไรเท่านั้น แต่ยังต้องบอกได้ว่าเราเข้าใจในทางใดทางหนึ่งได้อย่างไร ทำไมเป็นเช่นนั้น

หลังจากวิเคราะห์และตีความข้อมูลที่ได้แล้ว อีกหนึ่งกระบวนการสำคัญคือ การเขียนรายงาน ซึ่งในงานวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณนาเราควรบอกเล่าให้คนอื่นทราบด้วยว่า เราเป็นใคร และตัวเราเข้าไปเกี่ยวข้องกับอะไร ผ่านสิ่งที่เราทำในชีวิตประจำวัน และในทุกชั้นของชีวิตอย่างไร โดยมีการแบ่งปันตัวตนของเรากับคนที่เข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งการเขียนเล่าให้คนอื่นทราบว่าเราเป็นใครนั้น เป็นการนำเรื่องเก่าที่เกิดขึ้นกับเราแล้วมาเล่าใหม่ โดยอาจมีเนื้อหาและการลำดับเหตุการณ์ไม่เหมือนกับเรื่องที่เกิดขึ้นจริงในอดีตทุกอย่าง แต่เป็นการเอาข้อมูลจากเรื่องที่เคยเกิดขึ้นกับเราในอดีตมาร้อยเรียงสร้างเป็นเรื่องใหม่ เพื่อเอาไปเล่าให้คนอื่นฟัง และเข้าใจว่านี่คือตัวเราจริง ๆ ในอดีต พร้อมกับแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ของคนอื่น ๆ ผ่านเรื่องเล่าและประสบการณ์ของเขาด้วย ซึ่งในแง่นี้ เรื่องราวที่เราบอกเล่าเกี่ยวกับตัวเองจะสามารถช่วยให้เราเข้าใจว่าเราเป็นใคร ชีวิตมีพัฒนาการมาอย่างไร และมันอาจคลี่คลายไปอีกแบบได้อย่างไรบ้าง ทว่าเรายังจะได้พบความหมายในเรื่องเล่าของคนอื่น ๆ โดยเรื่องของคนอื่นอาจช่วยให้เราใคร่ครวญถึงคุณค่าและประสบการณ์ของเราเองได้ด้วยเช่นกัน

สรุปข้อค้นพบใหม่จากสิ่งที่ได้ศึกษา

การได้ศึกษางานวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณนาจากครูผู้มีความเชี่ยวชาญในระเบียบวิธีวิจัยและเป็นผู้มีประสบการณ์ตรงในการใช้เป็นวิธีการศึกษาในงานวิจัยของตนเอง ถือเป็นสิ่งแปลกใหม่สำหรับตัวผู้เขียนอย่างมาก เพราะจากประสบการณ์ส่วนตัวในการทำวิจัยที่ผ่านมา เรามักถูกห้าม ไม่ให้เอาเรื่องส่วนตัวเข้ามาเกี่ยวข้อง ดังนั้นเมื่อตัดสินใจใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณนาในงานของตนเอง ผู้เขียนจึงรู้สึกประหม่อมอย่างมาก ตอนเริ่มต้นเขียนงานในช่วงแรก ผู้เขียนรู้สึกสับสนว่า ควรจะเล่าหรือไม่เล่าประสบการณ์ใดในช่วงเวลาใดบ้าง และในที่สุดก็ตัดสินใจเลือกเขียนเฉพาะประสบการณ์ที่คิดว่าเกี่ยวข้องกับงาน หรือสิ่งที่ต้องการนำเสนอ ก่อนจะทำการศึกษาทฤษฎีต่าง ๆ เพราะมีความกังวลว่าตัวเองจะคล้อยตามทฤษฎีเหล่านั้นมากเกินไป ตามความเชื่อของตัวเองที่ว่า ทฤษฎีเป็นสิ่งที่ถูกพิสูจน์มาแล้วระดับหนึ่งว่าถูกต้อง และการอยู่ฝ่ายเดียวกับด้านที่ถูกต้อง มักทำให้รู้สึกสบายใจ และปลอดภัยจากเสียงต่อต้านของคนอื่น ในแง่นี้ จึงอาจสัมผัสเสี่ยงที่จะถูกทำให้ไขว่เขวออกจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงได้ง่าย แต่เมื่อเอาประสบการณ์ส่วนตัวมาเป็นตัวตั้งในการเขียนเรื่อง ผู้เขียนกลับพบว่ามันมีเรื่องราวหลายเรื่องที่ยากจะเล่ามากเกินไป จนทำให้สาระสำคัญที่ต้องการจะสื่อสารถูกบดบังไปด้วยรายละเอียดปลีกย่อยมากมาย ซึ่งอาจไม่ส่งผลดีต่อการศึกษามากนัก ผู้เขียนจึงเปลี่ยนวิธีการทำงานของตัวเอง โดยพยายามทำความเข้าใจกรอบแนวคิดหลักของตัวเองก่อนว่าอยู่ตรงไหน อะไรทำให้เราเปลี่ยนแนวคิดและการกระทำไปเป็นอีกแบบ แล้วจึงกลับมาอ่านทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้องอีกครั้ง พยายามคิดทบทวน หาเหตุผลที่เป็นไปได้ เทียบเคียงกับประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจริงด้วยวิธีการดังกล่าว มันช่วยให้ผ่อนคลายความตึงเครียดในการเขียนงานวิจัยได้มาก ซึ่งนี่เป็นหนึ่งในหัวใจสำคัญในการตัดสินใจเลือกและเขียนเรื่องเล่าสำหรับงานวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณนา ที่ผู้เขียนค้นพบจากการได้ทดลองปฏิบัติจริง

นอกจากนี้ สิ่งสำคัญที่ผู้ทำงานวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณนาต้องตระหนักอยู่ตลอดเวลา คือ การพิจารณาคุณภาพของงานวิจัยที่กำลังทำอยู่ โดยควรตรวจสอบอย่างรอบคอบว่าข้อมูลที่มีอยู่นั้น ครอบคลุม หัวข้อเรื่องที่ต้องการวิจัยและตอบสนองวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ได้ชัดเจน ครบถ้วนแล้วหรือยัง หรือยังมีข้อมูลส่วนใดบ้างที่ยังขาดไป ที่สำคัญอย่างยิ่งคือ ข้อมูลที่รวบรวมไว้นั้น มีน้ำหนักมากพอที่จะช่วยสื่อ ให้ผู้อ่านที่มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัยรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของเรื่องที่เขียนหรือไม่ และเป็นข้อมูลที่มี น้ำหนักพอที่จะดึงดูดความสนใจของคนที่ไม่ม่ประสบการณ์ตามหัวเรื่องของการวิจัย ให้เกิดความสนใจเนื้อหาของ เรื่องได้หรือไม่ หากเห็นว่าข้อมูลยังไม่มีน้ำหนักพอสำหรับจุดนั้น ๆ ผู้วิจัยควรย้อนกลับไปทบทวนและรำลึกถึง เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เรียบเรียงไว้อีกครั้ง ซึ่งอาจทำด้วยตัวเองเพียงลำพัง หรือพูดคุยกับคนที่เคยผ่าน ประสบการณ์ลักษณะเดียวกับเรา หรืออยู่ในเหตุการณ์นั้นด้วยกับเรา นอกจากนี้ ควรไปค้นคว้าเรื่องราว แนวคิด ทฤษฎี หรืองานเขียนของคนอื่น ที่มีเนื้อหาใกล้เคียงหรือเกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัยมาศึกษาเพิ่มเติม โดยสิ่งที่ไม่ควรลืมและควรทำทันทีในการอ่านแต่ละครั้งคือ การจดและบันทึกข้อมูล เหตุการณ์ หรือสิ่งใด ก็ตามที่ทำให้เรารู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหาของเรื่องที่อ่าน และมุมมองทางสังคมวัฒนธรรมใหม่ ๆ ที่เกิดกับ เราจากการอ่านเรื่องนั้น ๆ เพื่อให้ไม่หลงลืมสาระสำคัญ ตลอดทั้งอารมณ์ ความรู้สึก และมุมมองทางสังคมที่มี ในขณะนั้น ซึ่งจะส่งผลให้ข้อมูลที่ได้มีความชัดเจน น่าเชื่อถือ และสื่อสารกับผู้อ่านได้ตรงตามวัตถุประสงค์ ที่วางไว้

แม้ว่าตอนนี้ผู้เขียนจะมีประสบการณ์ในการใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณนาแล้ว แต่ก็ยังไม่สามารถเรียกตัวเองว่าผู้เชี่ยวชาญได้ ผู้เขียนรู้สึกว่าคุณยังต้องเรียนรู้ และฝึกปฏิบัติการใช้ระเบียบ วิธีการวิจัยดังกล่าวอีกมาก เนื่องจากการเขียนงานวิจัยเป็นทักษะที่ต้องฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การฝึกฝนทักษะการวิเคราะห์ ตีความ ไคร่ควม และสะท้อนประสบการณ์ ที่จะเป็นคุณประโยชน์หรือเกิด คุณูปการต่อวงการศึกษไทย ณ จุดนี้ ผู้เขียนจึงอยากขอบคุณกัลยาณมิตรรอบตัว ทั้งบุคคลภายในและนอก ครอบครัว ที่ช่วยให้ผู้เขียนได้เรียนรู้และเข้าใจกระบวนการทำงานวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณนาได้ชัดเจนขึ้น และขอขอบคุณ ดร.ทศพร สาริยันต์ ผู้ซึ่งเป็นครูและเป็นต้นแบบของการวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณนา ท่านเป็น ทั้งแรงบันดาลใจ เป็นผู้ให้คำแนะนำ และผู้เปิดโลกทัศน์อันคับแคบของผู้เขียน ให้ได้เห็นชีวิตของตนเองใน แง่มุมที่ไม่เคยได้เห็นมาก่อน โดยตลอดระยะเวลาของการเป็นครูและศิษย์กว่า 8 ปีที่ผ่านมา ท่านคอยดูแลและ ให้ทั้งความรู้ทางวิชาการและวิชาชีพ คอยตอบข้อสงสัยด้วยความใส่ใจ และคอยช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุน ในทุกทางที่ทำได้ สิ่งเหล่านี้ช่วยให้ผู้เขียนสามารถผ่านพ้นช่วงเวลาที่ยากลำบากในการใช้ชีวิต และการทำงาน วิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณนาได้เสมอ

เอกสารอ้างอิง

- ทศพร สารยันต์. (2558 ก). *Autoethnography เอกสารประกอบการสอนกระบวนวิชา 053770 การวิจัยเชิงคุณภาพสำหรับการศึกษาเพื่อการพัฒนา สำหรับนักศึกษาดุขุฎิบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาเพื่อการพัฒนา สาขาวิชาการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.*
- ทศพร สารยันต์. (2558 ข). *วิวัฒนาการของวิจัยเชิงคุณภาพ ที่มีอิทธิพลต่อระเบียบวิธีวิจัย Ethnography และ Auto – ethnography เอกสารประกอบการสอนกระบวนวิชา 053770 การวิจัยเชิงคุณภาพสำหรับการศึกษาเพื่อการพัฒนา สำหรับนักศึกษาดุขุฎิบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาเพื่อการพัฒนา สาขาวิชาการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.*
- ทศพร สารยันต์. (2558). *อัตชาติพันธุ์วรรณนา (Autoethnography). อาคารวันครูคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.*
- Anderson, L. (2006). “Analytic Autoethnography,” *Journal of Contemporary Ethnography*, 35(4), 373-395.
- Baumeister, R. F. (1997). “Identity, Self-Concept, and Self-Esteem: The Self Lost and Found,” *Handbook of Personality Psychology*, 681-710.
- Custer, D. (2014). “Autoethnography as a Transformative Research Method,” *The Qualitative Report 2014*, 19(1), 1-13.
- Ellis, C., & Bochner, A. (2000). “Autoethnography, personal narrative, reflexivity: Researcher as subject,” *Handbook of Qualitative Research*, London: Sage, 733–768.
- Kanagawa, C., Cross, S. E., & Markus, H. R. (2001). “Who Am I? The Cultural Psychology of the Conceptual Self,” *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27(1), 90-103.
- Kihlstrom, J. F., Beer, J. S., & Klein, S. B. (2003). “Self and identity as memory,” *Handbook of self and identity*, New York, US: The Guilford Press, 68-90.
- Lewis, M. (1990). “Self-knowledge and social development in early life,” *Handbook of personality*, New York: Guilford, 277-300.
- Morris, R. (1981). “The Self-Concept: Social Product and Social Force,” *Social Psychology: Sociological Perspectives*, Basic Books, 593–624.
- Oyserman, D., & Markus, H. R. (1998). “Self as social representation,” *The psychology of the social New York*, NY, US: Cambridge University Press, 107-125.
- Oyserman, D., Elmore, K. & Smith, G. (2012). “Self, Self-Concept, and Identity,” *Handbook of self and identity*, The Guilford Press, New York: London, 69-104.
- Pelias, R. J. (2003). “The academic tourist: An autoethnography,” *Qualitative Inquiry*, 9(3), 369-373.

- Sariyant, T. (2002). *Knowing and Understanding through Auto/Ethnography: Narrative on Transformative Learning Experience of An International Graduate Student* (Doctoral dissertation, University of Massachusetts Amherst).
- Smith, E. E. (2017). *The Power of Meaning: The true route to happiness*. Random House.
- Wall, S. (2006). “An autoethnography on learning about autoethnography,” *International Journal of Qualitative Methods*, 5(2), 1-12.